

Asia: VN/27236/2020

Kansallista yritysvastuulakia koskeva arviomuistio

Lausunnonantajan lausunto

1) Lausuntonne yleisesti arviomuistiosta.

Reilu kauppa ry:n näkemyksen mukaan arviomuistio sisältää tärkeää pohdintaa, mutta ei mene sille sääntelyvaihtoehtojen konkretian tasolle, jota olisi tarvittu.

Muistiossa korostuvat haittavaikutukset ja lisäselvitystarpeet, joille ei ole esitetty riittäviä perusteita. Yritysvastuulain myönteisiä vaikutuksia, kuten vastuullisen toiminnan tuomaa kilpailuetua yrityksille tai vastuullisista hankinnoista seuraavaa kestävästä kehitystä, ei ole otettu riittävästi huomioon.

On selvää, etteivät ihmisoikeudet yritystoiminnassa toteudu pelkällä yritysten vapaaehtoisella itsesääntelyllä. Tarvitsemme lain, joka velvoittaa sekä suuret että pk-yritykset noudattamaan YK-periaatteissa määriteltyä asianmukaisen huolellisuuden prosessia arvoketjuissaan niin koti- kuin ulkomailla.

Siksi kansallisen yritysvastuulain valmistelua pitää jatkaa ripeästi. Valmistelulle tulee asettaa selkeät raamit ja tavoitteet sekä resurssit, jotka mahdollistavat lakiesityksen tuomisen eduskunnan käsiteltäväksi kuluvan hallituskauden aikana.

2) Lausuntonne kansalliseen yritysvastuusääntelyyn ryhtymisestä.

Yritysvastuulain valmistelua tulee jatkaa välittömästi. Hallituksen tulee tehdä lakiesitys eduskunnalle tällä hallituskaudella.

3) Lausuntonne muistiossa esitetystä sääntelyvaihtoehdoista (veloitteen sisältö, soveltamisala ja seuraamusjärjestelmä).

Jotta yritysvastuulaki ehkäisee tehokkaasti yritystoiminnasta aiheutuvia ihmisoikeusloukkauksia, sen pitää perustua YK:n yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskeviin ohjaaviin periaatteisiin ja OECD:n asianmukaisen huolellisuuden ohjeisiin.

Kansainväliset yritysvastuustandardit, joita edelläkävijäyritykset jo noudattavat, eivät aseta huolellisuudelle yrityksen kokoon tai maantieteeseen liittyviä rajoituksia. Reilu kauppa ry pitää erittäin huolestuttavana muistiossa esitettyä rajausta, jossa huolellisuusvelvoite koskisi pelkästään rajat ylittävää toimintaa.

Yritysvastuustandardien riskiperusteinen lähestymistapa koskee kaikkia yrityksiä ja se tulee Suomen lainsäädännössäkin ulottaa suurten yritysten lisäksi myös pk-yrityksiin. Pk-yritysten velvoitteiden täyttämistä voidaan tukea ja helpottaa viranomaisohjeistuksella ja -neuvonnalla.

Toisin kuin muistiossa esitetään, Reilu kauppa ry:n näkemyksen mukaan myös avoimeen ja joustavaan sääntelyyn on mahdollista yhdistää seuraamusjärjestelmä. Seuraamusten pitää olla sellaisia, että niillä voidaan puuttua yritysten huolellisuusvelvoiteprosessien puutteisiin, esim. riittämättömään riskien kartoittamiseen. Uhrien oikeussuojaa tulee vahvistaa vahingonkorvausvastuulla.

Arviomuistiossa painotetaan, että vahingonkorvausvastuu edellyttäisi täysin uutta sääntelymallia, koska huolellisuusvelvoitteen myötä yritys voisi joutua vastuuseen myös toisen yrityksen laiminlyönneistä. Kuitenkin Suomessa on huolellisuusvelvoite esimerkiksi kuluttajansuojalaisissa, tuotevastuulaisissa ja pääurakoitsijalla rakentamisessa. Nämä lait koskevat eri kokoisia yrityksiä ja monia tuotannonaloja. Samoin kuin näissä laeissa, myös yritysvastuulaisissa yritys joutuisi vastuuseen vain, jos se laiminlöisi omaa huolellisuusvelvoitettaan tilanteissa, joissa se olisi voinut kohtuullisin keinoin estää vahinkoa aiheutumasta. Myös yritysvastuulakiin pitäisi periaate, ettei yritystä voida asettaa vastuuseen sellaisesta vahingosta, jonka aiheutumiseen se ei ole voinut vaikuttaa.

4) Lausuntonne arviomuistiossa esitetyistä sääntelyn ihmisoikeus-, ympäristö- ja yritysvaikutuksista.

Muistiossa korostuvat yritysvastuun kielteiset vaikutukset yrityksille.

Kunnianhimoinen yritysvastuulaki vahvistaisi ihmisoikeuksien toteutumista ja vähentäisi haitallisia ympäristövaikutuksia sekä toisi kuluttajille kaivattua tuotantoketjun läpinäkyvyyttä ostopäätösten tueksi. Moni yritys on sitoutunut YK:n kestävä kehityksen periaatteisiin ja YK:n Global Compactiin, joiden tavoitteita kunnianhimoinen laki edistäisi.

Arviomuistiossa on tunnistettu perustavanlaatuinen ihmisoikeus, elämiseen riittävä palkka, joka vaikuttaa useiden muiden ihmisoikeuksien ja ympäristönsuojelun toteutumiseen. Muistion mukaan ”olisi kansallisesti mahdotonta pyrkiä esimerkiksi määrittelemään elämiseen riittävän palkkaa

kussakin maassa, johon yrityksen toiminta ulottuu”. Tämä ei luonnollisesti ole lain tarkoitus. Sen sijaan yrityksiltä tulee edellyttää huolellisuusvelvoitteen mukaisia toimia mm. yrityksen omien ostokäytäntöjen ja -vaatimusten vaikutuksista palkkoihin ja työoloihin sekä työntekijöiden oikeuksien toteutumisesta hankintaketjussa. Elämiseen riittävien palkkojen ja ansioiden määrittelyyn liittyvät työkalut, tietopankit ja monien eri toimijoiden yhteistyö yleistyvät vauhdilla eikä tarvetta muistiossa viitatulle kansalliselle määrittelylle ole.

Suomen hallitusohjelmassa on linjattu, että Suomi haluaa olla edelläkävijä yritysvastuun edistämisessä. Tähän tulee edelleen pyrkiä. Kansallisen sääntelyn edistäminen on järkevää myös sen vuoksi, että se luo valmiuksia tulevaa EU-yritysvastuulakia varten.

Lisätietoja Reilu kauppa ry:n vaatimuksista yritysvastuulaille:

<https://reilukauppa.fi/uutiset/tarvitsemme-kunnianhimoisen-yritysvastuulain/>

Nousjoki Josetta
Reilu kauppa ry